

HIDVÉGI ZSÓFIA

Eötvös Loránd Tudományegyetem

Az Edo-kor újragondolva – japanológiai kaleidoszkóp

Doma Petra – Farkas Mária Ildikó (szerk.): Kortárs Japanológia V. – Az Edo-kori Japán. (Károli Könyvek) Budapest: Károli Gáspár Református Egyetem – L'Harmattan Kiadó, 2024. 354 oldal

2023. október 25-én rendezték meg az első olyan japanológiai konferenciát, amelyet együtt szervezett a Károli Gáspár Református Egyetem és az Eötvös Loránd Tudományegyetem Japán Tanszéke. A konferencia tanulmánykötete 2024 decemberében jelent meg, a Kortárs Japanológia sorozat következő részeként Farkas Ildikó és Doma Petra szerkesztésében.

A konferencia témameghatározása miatt a tanulmánykötet a tizennégy szerző (és tanulmány) és a különböző diszciplináris megközelítések ellenére is egységes maradt. A kötet nem csupán történelmi szempontból érdekes, hanem remek betekintést nyújt különböző tudományterületek (orvostörténet, régészet, fordítástudomány, filozófia) társadalmi és történelmi kontextusába, percepciójába és módszertani kérdéseibe, amelyek meghatározóak a modern és a posztmodern kutatásokban is. Segít újraértelmezni és átírni azokat a kapcsolódó bevett koncepciókat, amelyeket gyakran magától értetődőként kezelnek. Ilyen maga a *sakoku* 鎖国 (zárt ország) fogalma, a *kokugaku*-ban 国学 (hazai tudományok) megjelenő külföldi hatások. A tanulmánykötet így nemcsak keresztmetszete a hazai kutatásoknak, hanem ékes példája a folyamatos, alapos és (ön)kritikus kutatói munkának, így nemcsak kutatók számára értékes, hanem remek példát mutat a jövő japanológus generációnak is.

A különböző tanulmányokat nem tudományterület szerint csoportosították a szerkesztők, hanem három nagyobb altéma köré rendezték őket. Az első tematikus szakasz *Az Edo-kori Japán* címet kapta, amely a korszak sajátos önképének kialakulását járja körül, és arra mutat rá, hogy a sokszor az egységes és autentikusnak vélt Edo-kori kultúra mégsem annyira tisztán japán – ez a megállapítás később is több helyen felbukkan a tanulmánykötetben. Lázár Marianna régészeti és vallástudományi szempontból vizsgálta az összefonódását a népi

shintō 神道 hagyományok és a kelet-ázsiai kultúrkör közös kulturális, művészeti és ideológiai hagyománya, a Négy Égtájör kultusz között. Hornos Dániel jogtörténeti megközelítéssel mutatja be a régi kínai hatásra kialakult és egy belső, a szamuráj réteg ideológiájára kifejlesztett jogrendszer összefonódását és későbbi percepcióját. Gottner Richárd kultúr- és irodalomtörténeti tanulmánya az európai tűzfegyver irodalmi motívumként való felhasználását taglalja a harcművészeti irodalomban. Somodi Júlia pedig egy itthon eddig még aránylag ismeretlen témát, a nem is olyan zárt országban működő tolmácsok szerepét, státuszát és tevékenységét tanulmányozta. A fejezet utolsó tanulmánya Takó Ferenc munkája, amely első ránézésre kilóg a többi közül, egy igen fontos szempontra hívja fel azonban a figyelmet a többnyire monokulturális fókusszal dolgozó hazai kutatások kontextusában: kérdésfeltevése, hogy az előbbi tanulmányok által kirajzolt kort hogyan lehet eszmetörténeti összehasonlító keretben vizsgálni, milyen határai, csúsztatásai lehetnek a fogalmi megfeleltetéseknek.

A kötet második nagyobb szakasza *A zárt ország korlátozott kapcsolatai* címet viseli. Ez a tematikus rész sorra veszi az itthon folyó kapcsolattörténeti kutatásokat, megvizsgálva az Edo-kori Japán nemzetközi helyzetét. Túróczi Tamás bemutatja, hogy az országegyesítést követően hogyan körvonalazódott belső ideológiai motivációk alapján az új, egyesített Japán külpolitikája, és ez hogyan eredményezte a spanyol kapcsolat fokozatos gyengülését és a holland kapcsolatok erősödését. Túróczi tanulmányához szorosan kapcsolódik Pataki-Tóth Angelika kutatása, amely a keresztény missziók újraélesztési és kapcsolatfelvételi próbálkozásairól szólnak a kereszténységet már tiltó és üldöző Japánban. A fejezet további írása a két bevezető tanulmányban is kellően megalapozott „zárt” politikának a gyakorlati meg(nem)valósulásával foglalkozik. Szabó Balázs a *sakoku* politika alatti orosz kapcsolatfelvételi próbálkozásokat mutatja be. Szabó Noémi kutatása a japán hajótöröttek megsegítésére alapozó diplomáciai kapcsolatteremtési próbálkozásokról, illetve a magyar sajtóban megjelent narrációjáról szól. Soós Sándor pedig a svéd tengerész, Olof Eriksson Willman egyedülálló japán útját és a Willman által is leírt élményeit vizsgálja meg.

Az utolsó, *Külső hatások, belső recepció* című szakasz az Edo-kori japánok külföldről kialakult képét vizsgálja, ezzel végleg szakítva a szó szoros értelemben vett *sakoku* koncepciójával. Farkas Ildikó a *kokugaku* nagy alakja, Hirata Atsutane 平田篤胤 munkásságának kettősségére hívja fel a figyelmet: kínai és keresztény teológiai ismeretei ugyan hatottak írásaira, mégis a japánok Hiratától származó definiálása – hasonlóan Túróczi által bemutatott Tokugawa 徳川 külpolitikai ideológiához – nem ezekből a külföldi hatásokból vagy az arra adott védekezésből származik, hanem egy olyan belső fejlődési folyamat eredménye, amelynek a külföldi hatás nemzetközi kontextust adott. Zentai Judit tovább viszi ezt a gondolatmenetet, és orvostörténeti tanulmányában a külföldi

hatások alatt tovább fejlődő japán medicina átalakulását mutatja be. Csendom Andrea irodalom- és kultúrtörténeti tanulmányában a külföldi országok japán percepcióját elemzi. Az utolsó fejezet Wakai Seiji tanulmánya a hajótörött Gonzáról, aki közreműködött többek között az első szláv–japán szótár összeállításában is.

A fent felsorolt témák és perspektívák sokszínűsége is bizonyítja, hogy a tanulmánykötet alapos körkép egyrészt az Edo-kori történelemről, társadalomról és kultúráról, másrészt a jelenkori magyarországi, Japánnal foglalkozó kutatásokról. Így az *Edo-kori Japán* című tanulmánykötet követi a Kortárs Japanológia sorozatban megjelent elődeit alaposágával, kreatív problémafelvetésével és a magyar japanológia átfogó és méltó képviselésével.